

## **СТАНОВИЩЕ**

**от проф. д-р Емилия Евгениева,  
относно дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор”  
в област на висше образование 1. Педагогически науки  
Професионално направление 1.2 Педагогика  
(Специална педагогика)**

**Тема на дисертационния труд: Съвременни педагогически подходи в  
приобщаващото образование: интегриране на ученици с нарушение от  
аутистичния спектър в началното образование**

**Автор: Елени Кутсогеоргу**

Представената дисертационна разработка поставя на вниманието на педагогическата общност проблемите, свързани с процесите на приобщаване на учениците в начален етап на образование. Децата с проблеми от аутистичния спектър в последните години влизат в класната стая заедно със своите връстници. Начинът на организиране на дейността на учителя, работата с родителите и подкрепящите педагогически специалисти изисква непрекъснато наблюдение, описание и осъвременяване на педагогическите методи и техники. Това се отразява и на педагогическите подходи и произтичащите от това педагогически технологии и модели на взаимодействие. В този смисъл представената дисертационна разработка е актуална за образователната практика.

Дисертацията е разработена в три части, увод, библиография, приложения. Обемът на дисертационната разработка е 295 страници. Библиографията е разположена на 35 страници. В приложението са дадени основния въпросник и съдържанието на интервюто, което е проведено с респондентите. Дисертацията съдържа 79 графики и 62 таблици с данните от количествения анализ и статистическата информация от изследването.

Професионалният път на Елени Кутсогеоргу е свързан с проблемите на специалната педагогика. От 2014 година работи като специален педагог, което е достатъчно дълъг период, за да придобие опит на основание на който се формулират проблеми, които прерастват в дисертационно изследване.

Първата част от дисертацията представя анализа на избраните литературни източници, които са свързани: със специалната педагогика и законодателните основания на интегрирането, особеностите на поведението на децата от аутистичния спектър и моделите на включване, както и специфичните проблеми, които възникват пред процеса на образование в интегрираните класове. В теоретичния обзор е обърнато внимание на обхвата и възможностите на обучението при приобщаването на деца с аутизъм, както и зависимостта на ефективността на този процес от знанието на учителите за особеностите на децата с аутизъм. Важен момент в цялостното теоретично представяне е това, че всяка от тези три части завършва със своеобразно обобщение, което насочва вниманието към акцентите на самото изследване, което е описано във втората част – Методика на изследването.

Целта на изследването е определяне на ролята на подготовката и позицията на педагозите по отношение на включването на учениците с аутизъм в началното училище, както и подходите и стратегиите, които те практически прилагат за постигане на тази цел.

Целта, както обърнах вече внимание, е обезпечена от литературния обзор, в който са представени, законодателните предпоставки за създаване на приемаща среда за учениците с аутизъм. Систематизирани са основните специални потребности на децата с аутизъм, за които се търси педагогически подход и методи на обучение. Докторантката се спира на няколко: невербалната им комуникация, уменията им за игра, мобилността им, както и разбираемостта на езика им. Представила е предимствата и недостатъците, които съпътстват включването им в

общообразователния клас. На това основание са формулирани и основните й изследователски допускания, които тя назовава въпроси вместо хипотези. Чрез тях наблюдава няколко демографски фактора. Данните, които събира с въпросника са: пол, възраст, образование, професионален опит – общ педагогически и такъв, който е свързан с работата с деца със специални образователни потребности и в частност, децата от аутистичния спектър. Обръща се внимание и на вида на училището, в което работят участниците в изследването.

Втората част от въпросника събира данни за информираността и уменията за използване на разнообразни педагогически подходи както и очаквания за резултатите от процеса на приобщаване. Въпросникът завършва с група въпроси с отворен отговор. За всички тези въпроси може да бъдат намерени части от теоретичния анализ и направените в него обобщения.

Втората част от изследването е интервю, което е конструирано на основание на направения анализ на получените данни от първия въпросник. В него също се събират демографски данни.

Анализът на събраните данни следват логиката на целта и изследователските хипотези. Картината, която се очертава в качествените данни е, че повечето от респондентите по-скоро слабо характеризират особеностите на деца с аутизъм. Това естествено ще се отрази и върху процеса на изграждане на приобщаваща среда в класа. От друга страна, в следващата група отговори, се очертава готовността на респондентите да приемат предизвикателството да работят с деца с проблеми от аутистичния спектър. Това е интересно като феномен и би могло да се изследва специално.

По отношение на влиянието на факторите, които наблюдава докторантката – възраст, образование, специализации в областта на специалната педагогика, се очертават някои тенденции, които може да бъдат отбелязани.

Факторът възраст има значение за готовността на учителите да работят с ученици от аутистичния спектър, образованието има също значение, мотивацията на магистрите е по-голяма спрямо мотивацията на останалите специалисти. В изследването участват само петима респонденти с образователна и научна степен доктор, което по-скоро не може да бъде представително. Още повече, че тези специалисти показват по-ниска мотивираност за работа с деца от аутистичния спектър. Данните трябва да бъдат проверени отново и ако се потвърдят, това е тема за сериозен анализ.

Прецизността на организацията на изследването и обработката на данните трябва да бъде подчертана за работата на докторантката. Първото, което прави впечатление е подбора на респондентите по пол. Отношението жени:мъже отговаря на специфичното за общността на педагогическите специалисти. Респондентите са от различни селища в Гърция, което прави извадката значително по-информативна за процесите. Обхваща широк възрастов диапазон като преимущество имат младите учители. Най-голяма е групата на респондентите, които имат магистърска програма.

Препоръки и забележки.

Темата за нагласите на учителите към процеса на интегриране е отдавнашна и в последните година-две вече се наблюдава препотвърждаване на резултатите. Този факт не прави по-малко актуална тази тема. Необходимо е да се отчете вече наличната компетентност на средата и да се потърсят допълнителни детайли в глобалния проблем, за да може да се насочи вниманието към детайли, които да зададат нов ъгъл на проучване. В този смисъл изведените чрез въпросника мнения на учителите за педагогическите подходи трябва да се изведат от анализа по-детайлно и да се представят на участниците в изследването. По този начин всеки от участващите респонденти, ще може да сравни своето разбиране, с това, което е разбирането на общността.

Анализът на получените данни може да бъде разширен и подкрепен с теоретичните постановки от първа част и отново да се представят на педагогическата общност. На основание на направените изводи може да се направят препоръки как да се избират педагогически подходи, за да се повиши ефективността от процеса. Например, от това, че повечето от респондентите са посочили необходимостта от използване на нагледни средства, може да бъде направено като конкретни предложения за мултимедия, образователни софтуери и т.н., които са известни в образователната система. По този начин педагогическите специалисти биха могли да ги използват по-интензивно.

Авторефератът следва логиката на текста на дисертацията. Синтезът на текста е добре направен и не променя основната конструкция и смисъл на основния текст. Подбрани са достатъчно и важни компоненти от изследователските данни.

Публикациите са по темата на дисертационното изследване.

Препоръките ми към докторантката са по отношение на получените резултати, които радват, но и задължават те да бъдат разпространени и споделени с членовете на педагогическата общност, които се интересуват от проблемите на екологията.

Заключение

Смятам, че дисертационният труд отговаря на всички изисквания за подобен род научни разработки. На това основание и предвид общото положително впечатление от компетенциите на докторантката, с професионална убеденост предлагам на уважаемите членове на Специализираното научно жури да дадат своя положителен вот за придобиване на образователната и научна степен "доктор" на Елени Кутсогеоргиу.

гр. София

1.09.2021 г.

проф. д-р Емилия Евгениева